

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI HÖKUMƏTİ İLƏ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI HÖKUMƏTİ
ARASINDA
PREFERENSİAL TİCARƏT SAZIŞI**

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI HÖKUMƏTİ İLƏ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI HÖKUMƏTİ
ARASINDA PREFERENSİAL TİCARƏT SAZİŞİ**

Preambula

Bundan sonra birlikdə “Razılığa gələn Tərəflər” və fərdi olaraq “Razılığa gələn Tərəf” və ya “Tərəf” adlandırılacaq Türkiyə Respublikası Hökuməti və Azərbaycan Respublikası Hökuməti,

2007-ci ildə imzalanmış “Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq Sazişi”nə ƏSASLANARAQ;

1992-ci ildə imzalanmış “Türkiyə Respublikası Hökuməti və Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq haqqında Saziş”dən irəli gələn hüquqlarını və öhdəliklərini QƏBUL EDƏRƏK;

dərin dostluq və qardaşlıq RUHU İLƏ;

“Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişi”nin (bundan sonra “Saziş”) onlar arasında iqtisadi və ticarət əlaqələri üçün yeni bir mühit yaradacağını ANLAYARAQ;

bu Sazişin məzmununun tədricən genişlənəcəyinə və qarşılıqlı maraq doğuran yeni sahələri əhatə edəcəyinə İNANARAQ;

ikitərəfli qarşılıqlı sərfəli ticarət mübadiləsinin artırılmasının və yaxın iqtisadi tərəfdaşlığın gücləndirilməsinin iqtisadi və xüsusi faydalar gətirəcəyinə və Razılığa gələn Tərəflərin xalqlarının həyat səviyyəsini yaxşılaşdıracağına QƏTİ İNANARAQ;

Razılığa gələn Tərəflərin digər ikitərəfli, regional və ya çoxtərəfli sazişlərindən irəli gələn hüquqlarının və öhdəliklərinin bu Sazişin müddəalarının təsiri altına düşməyəcəyini NƏZƏRƏ ALARAQ;

Türkiyənin 1963-cü il 12 sentyabr tarixində “Türkiyə Respublikası ilə Avropa İqtisadi Birliyi arasında Assosiasiyanın yaradılması haqqında Saziş”i imzaladığını NƏZƏRƏ ALARAQ;

öz iqtisadiyyatlarının gələcək inkişafını təşviq etmək məqsədilə ticarət edildə bilən malların diversifikasiyası ehtiyacını VURĞULAYARAQ;

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Məqsədlər

1. Razılığa gələn Tərəflər, bununla, Preferensial Ticarət Sazişini təsis etməyə razılaşırlar.

2. Bu Sazişin məqsədi xüsusi olaraq aşağıdakılar vasitəsilə Razılığa gələn Tərəflər arasında ticarət əlaqələrini gücləndirməkdir:

- a) maddə 4-də əks olunan ümumi prinsiplər;
- b) bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyənləşdirilmiş mallar üzrə tariflərin azaldılması və ya ləğv olunması və para-tariflərin və qeyri-tarif maneələrinin ləğv olunması;
- c) Razılığa gələn Tərəflər arasında iqtisadi əlaqələrin harmonik inkişafı vasitəsilə ticarətin genişləndirilməsi və təşviq edilməsi;
- d) Razılığa gələn Tərəflər arasında ədalətli rəqabət üçün əlverişli şərtlərin yaradılması;
- e) Razılığa gələn Tərəflər arasında ticarətin davamlı artımı üçün daha proqnozlaşdırıla bilən və təhlükəsiz mühitin yaradılması.

MADDƏ 2

Sazişin şərh

Bu Sazişin müddəaları, Razılığa gələn Tərəflərin bu Sazişi vicdanla həyata keçirəcəkləri və öhdəliklərinin yerinə yetirilməsindən çəkinməyəcəkləri faktı lazımı qaydada nəzərə alınaraq, beynəlxalq ümumi hüququn şərhinin adi qaydalarına uyğun olaraq şərh ediləcəkdir. Bu Sazişin Əlavələri bu Sazişin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

MADDƏ 3

Anlayışlar

Bu Sazişin məqsədi üçün:

1. "Tariflər" dedikdə, Razılığa gələn Tərəflərin ərazilərində qüvvədə olan milli qanunvericiliklərinə əsasən təsis edilmiş tarif cədvəllərində müəyyən olunmuş gömrük tarifləri və ya tarifə bənzər təsirə malik gömrük rüsumları başa düşülür. Tariflər bu Sazişin 11-ci maddəsində əks olunmuş hər hansı antidempinq və kompensasiya rüsumlarını və ya bu Sazişin 12-ci maddəsində əks olunmuş ikitərəfli və qlobal mühafizə tədbirlərini əhatə etmir.

2. "Para-tariflər" dedikdə, yalnız idxal olunan mallara tətbiq olunan xarici ticarət əməliyyatlarındakı tariflərdən başqa tarifə bənzər təsirə malik sərhəd

ödənisləri, vergiləri və haqları başa düşülür. Yerli oxşar mallara eyni qaydada tətbiq olunan dolayı vergilər və ödənişlər və ya müəyyən xidmətlərin göstərilməsinə görə alınan idxal ödənişləri və bu Sazişə əsasən icazə verilən digər rüsumlar para-tarif tədbirləri hesab olunmur.

3. “Qeyri-tarif maneələri” dedikdə, Razılığa gələn Tərəflər arasında ticarəti əhəmiyyətli şəkildə əngəlləyən və ya idxalı məhdudlaşdıran tarif və para-tarifdən başqa hər hansı tədbir, tənzimləmə və ya təcürbə başa düşülür. Bu Sazişə əsasən icazə verilən tədbirlər qeyri-tarif maneələri hesab olunmayacaqdır.

4. “Mallar” dedikdə, Harmonizə Edilmiş Əmtəə Təsviri və Kodlaşdırılması Sistemində əsasən bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş əmtəələr və məhsullar başa düşülür.

5. “Preferensial rejim” dedikdə, malların hərəkətində tariflərin azaldılması və ya ləğvi və qeyri-tarif maneələrinin ləğvi yolu ilə Razılığa gələn Tərəf tərəfindən bu Saziş çərçivəsində verilmiş hər hansı güzəşt və ya üstünlük başa düşülür.

6. “İkitərəfli mühafizə tədbirləri” dedikdə, bu Sazişin 12-ci maddəsində əks olunmuş mühafizə tədbirləri başa düşülür.

7. “Qlobal mühafizə tədbirləri” dedikdə, Razılığa gələn Tərəfin milli qanunvericiliyinə əsasən mənşəyindən asılı olmayaraq idxal olunan mallara tətbiq edilən mühafizə tədbirləri başa düşülür.

8. “Birgə Komitə” dedikdə, bu Sazişin 19-cu maddəsinə əsasən yaradılmış komitə başa düşülür.

9. “Keçid müddəti” dedikdə, bu Sazişin qüvvəyə mindiyi tarixdən sonrakı 10 illik müddət başa düşülür.

MADDƏ 4

Ümumi prinsiplər

Bu Saziş Razılığa gələn Tərəflərin iqtisadi inkişaf səviyyəsi, xarici ticarətinin dinamikası və tarif siyasəti nəzərə alınmaqla, Razılığa gələn Tərəflərin bərabər fayda əldə etməsi üçün üstünlüklərin qarşılıqlılığı prinsipi çərçivəsində tətbiq olunacaqdır.

MADDƏ 5

Digər sazişlərlə tənzimlənən ticarət əlaqələri

Bu Sazişin heç bir müddəası Razılığa Gələn Tərəflərin digər ölkələrlə gömrük ittifaqlarını, sərbəst ticarət zonalarını, preferensial ticarət sazişlərini, çoxtərəfli ticarət sazişlərini və ya transsərhəd ticarət razılaşmalarını davam etdirməsini və ya yaratmasını əngəlləməyəcəkdir.

MADDƏ 6

Əhatə dairəsi

Bu Sazişin müddəaları bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş Razılığa gələn Tərəflərin əraziləri mənşəli mallara tətbiq olunacaqdır.

MADDƏ 7

Güzəştlərin mübadiləsi

1. Razılığa gələn Tərəflər bu Sazişin I-A Əlavəsində və I-B Əlavəsində qeyd olunmuş mallara münasibətdə bu Sazişin mənşə qaydalarına aid olan II Əlavəsinin müddəalarına uyğun olaraq bir-birinə güzəştlər verəcəklər.

2. Hər bir məhsul üzrə azaldılmanın tətbiq olunacağı baza tarif dərəcəsi bu Sazişin I-A Əlavəsində və I-B Əlavəsində qeyd olunmuşdur.

3. Əgər bu Sazişin qüvvəyə minməsindən əvvəl və sonra, bu Sazişin I-A Əlavəsində və I-B Əlavəsində mallar üzrə *erga omnes* əsasda hər hansı tarif azaldılması həyata keçirilərsə, belə azaldılmış tarif dərəcələri həmin azaldılmanın qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən bu maddənin 2-ci paragrafında əks olunmuş baza tarif dərəcələrini əvəzləyəcəkdir;

4. Razılığa gələn Tərəflər, əgər başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bu Saziş qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən bu Sazişin I-A Əlavəsinə və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş mallara münasibətdə bütün qeyri-tarif maneələrini və malların hərəkətinə ekvivalent təsirə malik hər hansı tədbirləri ləğv edəcəklər;

5. Bu Saziş qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən Razılığa gələn Tərəflər arasında bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş mallarla ticarətdə hər hansı bir yeni qeyri-tarif maneələri və ya ekvivalent təsirə malik tədbirlər tətbiq edilməyəcəkdir;

6. Razılığa gələn Tərəflər para-tarif tədbirlərinin siyahılarını mübadilə edəcək və bu Sazişin qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən malların sərbəst hərəkətində mövcud olan para-tarif tədbirlərini ləğv edəcəklər.

7. Bu Sazişin qüvvəyə mindiyi andan etibarən bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş malların hərəkətində hər hansı bir yeni para-tariflər tətbiq olunmayacaqdır.

8. Bu Sazişin qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən Razılığa gələn Tərəflər arasında bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş mallarla ticarətdə hər hansı yeni tariflər və ya ekvivalent təsirə malik ödənişlər tətbiq edilməyəcəkdir;

9. Razılığa gələn Tərəflər Birgə Komitənin iclasları çərçivəsində məsləhətləşmələr vasitəsilə ikitərəfli ticarətlərinin daha da liberallaşdırılmasını nəzərdən keçirəcəklər.

MADDƏ 8

Ən əlverişli rejim

Razılığa gələn Tərəflər mallarla ticarətdə tətbiq olunan bütün qaydalarla, tənzimləmələrlə, prosedurlarla və formallıqlarla əlaqəli olaraq hər hansı digər ölkəyə verdiyi rejimdən daha az əlverişli olmayan rejimi bir birinə verəcəklər. Buna baxmayaraq, Razılığa gələn Tərəflər arasında xüsusi qarşılıqlı saziş olmadıqda, onların hər bir Razılığa gələn Tərəfin avtonom rejim, sərbəst ticarət sazişi, preferensial ticarət sazişi, regional ticarət sazişi, gömrük ittifaqı sazişi və ya çoxtərəfli ticarət sazişi çərçivəsində başqa bir ölkəyə verdiyi tarif kvotalarından və ya tarif güzəştlərindən faydalanmaq hüquqları olmayacaqdır.

MADDƏ 9

Milli rejim

Hər bir Razılığa gələn Tərəfin digər Razılığa gələn Tərəfə idxal olunan mallarına onların satışına, satışa təklif olunmasına, alınmasına, daşınmasına, paylanılmasına və ya istifadəsinə təsir edən qanunlar, tənzimləmələr və tələblər ilə əlaqədar olaraq yerli mənşəli oxşar məhsullardan daha az əlverişli olmayan rejim tətbiq olunacaqdır.

MADDƏ 10

Mənşə qaydaları

1. Razılığa gələn Tərəflər aralarındakı ticarətdə preferensial mənşə qaydalarını tətbiq etmək barədə razılığa gəldilər.

2. Bu Sazişin müddəaları ilə əhatə olunan mallar bu Sazişin II Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş mənşə qaydalarına uyğun olması şərtilə preferensial rejimdən istifadə edəcəklər.

3. Bu Sazişin II Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş mənşə qaydalarına dəyişikliklərin edilməsinə ehtiyac olduqda, Birgə Komitə zəruri prosedurları başladacaqdır.

MADDƏ 11

Antidempinq və kompensasiya tədbirləri

1. Dempinq və ya subsidiya səbəbindən yaranan zərərin qarşısının alınması məqsədilə, Razılığa gələn Tərəflər milli qanunvericiliklərinə uyğun olaraq antidempinq və kompensasiya tədbirlərinin tətbiqi hüququna malik olacaqlar.

2. Antidempinq və kompensasiya araşdırmasının başlanılmasından əvvəl idxalatçı Razılığa gələn Tərəfin səlahiyyətli qurumları ixracatçı Razılığa gələn Tərəfin səlahiyyətli qurumlarına ağılabatan müddət ərzində bildiriş təqdim edəcəklər.

3. Araşdırma başlandığı andan, idxalatçı Razılığa gələn Tərəfin səlahiyyətli qurumları daxil olmuş yazılı ərizənin konfidensial olmayan mətnini məlum ixracatçılara və ixracatçı Razılığa gələn Tərəfin səlahiyyətli qurumlarına təqdim edəcəkdir.

4. Araşdırmada istifadə olunan suallar kitabçasını almış maraqlı şəxslərə cavab üçün ən azı 30 günlük müddət veriləcəkdir. 30 günlük müddətin uzadılması ilə bağlı hər bir tələb diqqətə alınacaq və səbəbi göstərildiyi halda, mümkün olduğu təqdirdə belə uzatma veriləcəkdir.

5. İdxalatçı Razılığa gələn Tərəfin səlahiyyətli qurumları, yekun qərarın qəbul edilməsindən əvvəl, yekun tədbirlər tətbiq olunacaqsa, bu qərarın əsasını təşkil edən əsas faktlarla bağlı ixracatçı Razılığa gələn Tərəfi məlumatlandıracaqdır. Belə açıqlama Tərəflərin öz maraqlarını müdafiə etmələri üçün yetərli bir müddət ərzində ediləcəkdir.

MADDƏ 12

Mühafizə tədbirləri

1. Razılığa gələn Tərəflərin milli qanunvericiliklərinə uyğun olaraq tətbiq edilən mühafizə tədbirləri ilə əlaqədar hüquqlarına və öhdəliklərinə xələl gətirməməsi şərtilə, bu Saziş əsasında tarifin azaldılması və ya ləğvi nəticəsində Razılığa gələn Tərəf mənşəli mallar digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisinə mütləq şəkildə və ya yerli istehsalla müqayisədə artan miqdarda idxal edildikdə və oxşar və ya birbaşa rəqabətli malları istehsal edən yerli sənayeyə ciddi zərər vurduqda və ya ciddi zərər vurulma təhlükəsi yaratdıqda, idxalatçı Razılığa gələn Tərəf bu Sazişin 20-ci maddəsinə uyğun olaraq digər Razılığa gələn Tərəflə ilkin məsləhətləşmələr aparmaqla, ikitərəfli mühafizə tədbirləri tətbiq edə bilər.

2. İkitərəfli mühafizə tədbirlərini tətbiq etməzdən əvvəl, belə tədbiri tətbiq etmək niyyətində olan Razılığa gələn Tərəf hər iki Razılığa gələn Tərəflərə görə qəbul edilə bilən həllin tapılması məqsədilə vəziyyətin araşdırılması üçün tələb olunan bütün müvafiq informasiya ilə digər Razılığa gələn Tərəfi təmin edəcəkdir. Belə həllin tapılması məqsədilə Razılığa gələn Tərəflər dərhal məsləhətləşmələr aparacaqlar. Məsləhətləşmələr nəticəsində Razılığa gələn Tərəflər 30 gün ərzində razılığa gələ bilmədikdə, şikayət edən Razılığa gələn Tərəf araşdırma prosesini başlada bilər.

3. Tərəf yalnız səlahiyyətli qurumlar tərəfindən həyata keçirilən araşdırma nəticəsində ikitərəfli mühafizə tədbirləri tətbiq edəcəkdir.

4. Bu Sazişin müddəaları çərçivəsində artan idxalın yerli sənayeyə ciddi zərər vurub-vurmadiğını və ya ciddi zərər vurulma təhlükəsi yaradıb-yaratmadığını müəyyənləşdirmək məqsədilə aparılan araşdırmada səlahiyyətli qurumlar, xüsusilə baxılan məhsulun idxalındakı mütləq və nisbi artım dərəcəsi və miqdarı, artan idxalın malik olduğu ölkədaxili bazar payı, satışın, istehsalın, məhsuldarlığın, istehsal imkanlarından istifadənin, gəlirlərin və xərclərin və məşğulluğun səviyyəsindəki dəyişikliklər olmaqla, həmin sənaye sahəsinin vəziyyəti ilə əlaqəli obyektiv və ölçülə bilən təbiətə malik bütün əlaqəli faktorları diqqətə alacaqlar.

5. Bu maddənin 4-cü paragrafında qeyd olunan müəyyənətmə, baxılan məhsulun artan idxalı ilə ciddi zərər və ya ciddi zərər vurulma təhlükəsi arasında səbəbli əlaqənin mövcudluğu obyektiv sübutlar əsasında araşdırma ilə sübut olunmayanadək, edilməyəcəkdir. Artan idxal ilə eyni zamanda digər faktorlar da yerli sənayeyə zərər vurduqda, belə zərər artan idxalla əlaqələndirilə bilməz.

6. Səlahiyyətli qurumlar, araşdırılan hadisənin detallı bir şəkildə təhlilini, habelə araşdırılan faktorların uyğunluğunun sübutunu dərhal dərc edəcəklər.

7. Hər bir Tərəf səlahiyyətli qurumlarının belə araşdırmanı onun başlanılması tarixindən etibarən 1 il ərzində yekunlaşdırılmasını təmin edəcəkdir.

8. Heç bir Tərəf ikitərəfli mühafizə tədbirini:

(a) ciddi zərərin qarşısının alınması və ya aradan qaldırılması və uyğunlaşmanın asanlaşdırılması üçün zəruri olan dərəcə və müddət xaricində tətbiq etməyəcəkdir;

(b) iki ildən çox olan müddət ərzində tədbiri tətbiq edən Tərəfin səlahiyyətli qurumlarının bu maddə ilə müəyyən edilən prosedurlara uyğun olaraq tədbirin ciddi zərərin qarşısının alınması və ya aradan qaldırılması və uyğunlaşmanın asanlaşdırılması üçün zəruri olma halının davam etdiyi və sənayenin uyğunlaşmaqda olduğuna sübutların olduğunu müəyyən etdiyi halda müddətin 1 ilədək, ikitərəfli mühafizə tədbirinin tətbiqinin ilkin tətbiq müddəti və hər hansı uzatma da daxil olmaqla, ümumi müddətinin üç ildən artıq olmaması şərtilə uzadıla bilməsi halı istisna olmaqla, tətbiq etməyəcəkdir; və ya

(c) keçid müddəti bitdikdən sonra tətbiq etməyəcəkdir.

9. İdxalatçı Razılığa gələn Tərəf aşağıdakıları nəzərdə tutan ikitərəfli mühafizə tədbirlərini tətbiq edə bilər:

(a) bu Saziş əsasında əlaqəli mala verilən tarif dərəcəsində azalmanı dayandırır; və ya

(b) mal üzərində tarif dərəcəsini aşağıdakılardan az olanını keçməyəcək səviyyəyə artırır:

(i) mala tətbiq olunan gömrük rüsumunun tədbirin tətbiq olunması zaman qüvvədə olan dərəcəsi; və ya

(ii) bu Sazişin I-A Əlavəsi və I-B Əlavəsi ilə müəyyən olunmuş baza tarif dərəcəsi.

10. Tərəf ikitərəfli mühafizə tədbirinin tətbiqini ləğv etdiyi halda, gömrük rüsumunun dərəcəsini tədbirin tətbiq olunmaması halında bu Sazişin I-A Əlavəsinə və I-B Əlavəsinə əsasən qüvvədə olacaq dərəcə təşkil edəcəkdir.

11. Tərəf ikitərəfli mühafizə tədbirini yalnız bu Saziş qüvvəyə mindiyi tarixdən bir il keçdikdən sonra tətbiq edə bilər. Heç bir Tərəf eyni mala münasibətdə ikitərəfli mühafizə tədbirini bir dəfədən çox tətbiq etməyəcəkdir.

12. İkitərəfli mühafizə tədbirinin gözlənilən tətbiq müddəti bir ildən artıq olduğu halda, tətbiq edən Tərəf müntəzəm intervallarla tədbiri liberallaşdıracaqdır.

13. Razılığa gələn Tərəflər qlobal mühafizə tədbirləri tətbiq etmək hüququnu özündə saxlayır və bu maddənin heç bir müddəası qlobal mühafizə tədbirlərinin tətbiqini əngəlləməyəcəkdir.

14. Heç bir Tərəf eyni mala münasibətdə eyni zamanda aşağıdakıları tətbiq etməyəcəkdir:

- (a) 12.1-ci maddəyə uyğun olaraq ikitərəfli mühafizə tədbirini; və
- (b) qlobal mühafizə tədbirini.

MADDƏ 13

Standartlar, texniki tənzimləmələr, sanitari və fitosanitar tədbirlər

1. Razılığa gələn Tərəflər texniki tənzimləmələri, uyğunluğun qiymətləndirilməsi prosedurlarını və standartları qarşılıqlı ticarətə maneələr yaratmaq və ya yerli istehsalı qorumaq məqsədilə hazırlamayacaq, qəbul etməyəcək və ya tətbiq etməyəcəklər.

2. Razılığa gələn Tərəflər aşağıdakıları təmin edəcəklər:

a. sanitari və fitosanitar tədbirlər elmi prinsiplərə əsaslanaraq *yalnız* insan, heyvan və ya bitki həyat və ya sağlamlığını qorumaq üçün zəruri olan hədlərdə tətbiq olunur və müvafiq elmi məlumatların və regional şərtlərin mövcudluğu nəzərə alınaraq, kifayət qədər sübut olmadan davam etdirilmir,

b. standartlar və texniki tənzimləmələr qarşılıqlı ticarətə lüzumsuz maneələr yaratmaq məqsədi və ya təsiri ilə hazırlanmır, qəbul edilmir və ya tətbiq edilmir. Bu məqsədlə yerinə yetirməmənin yarada biləcəyi risk nəzərə alınmaqla, texniki tənzimləmələr qanuni məqsədin təmin edilməsi üçün zəruri olandan daha ticarəti məhdudlaşdırıcı olmayacaqdır. Belə qanuni məqsədlərə, digərləri ilə yanaşı, aiddir: bu Sazişin 16-cı və 17-ci maddələrində təsvir olunanlar, aldadıcı təcrübənin qarşısının alınması, ətraf mühitin mühafizəsi. Belə risklərin qiymətləndirilməsi zamanı, digərləri ilə yanaşı, qiymətləndirmənin müvafiq elementlərinə aid olacaqdır: mövcud elmi və texniki məlumatlar, əlaqəli emal texnologiyası və ya məhsulların nəzərdə tutulan son istifadələri.

MADDƏ 14

Ödəmə balansının çətinlikləri

Razılığa gələn Tərəflərdən hər hansı biri ödəmə balansının ciddi çətinlikləri və ya belə çətinlik təhlükəsi ilə üzləşdikdə, həmin Razılığa gələn Tərəf Beynəlxalq Valyuta Fondu haqqında Sazişin VIII və XIV maddələrində qeyd olunmuş şərtlərə uyğun olaraq, məhdud müddətdə qüvvədə qalacaqdır və ödəmə balansı vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün zəruri olandan kənara çıxmayan məhdudlaşdırıcı tədbirlər tətbiq edə bilər. Həmin Razılığa gələn Tərəf digər Razılığa gələn Tərəfi tədbirlərin qüvvəyə minməsi ilə bağlı dərhal məlumatlandıracaq və mümkün ən qısa müddətdə digər Razılığa gələn Tərəfə tədbirlərin ləğvi qrafikini təqdim edəcəkdir.

MADDƏ 15

Təkrar ixrac və ciddi çatışmazlıq müddəası

1. Bir Razılığa gələn Tərəf bir ölkədən malın idxalına və ya bir ölkəyə malın ixracına qadağa və ya məhdudiyyət tətbiq etdikdə və ya davam etdirdikdə, bu Sazişin heç bir müddəası həmin Razılığa gələn Tərəfi aşağıdakıları həyata keçirməkdə əngəlləyəcək kimi şərh edilməyəcəkdir:

a) digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisindən həmin digər ölkənin belə malının idxalını məhdudlaşdırmaq və ya qadağan etmək; və ya

b) belə malın digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisinə ixracı şərti kimi, malın digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisində istehlak edilmədən Razılığa gələn Tərəf olmayana birbaşa və ya dolaylı olaraq təkrar ixrac edilməməsinin tələb edilməsi.

2. Bundan əlavə, bu Sazişin heç bir müddəası ixracatçı Razılığa gələn Tərəf üçün vacib olan məhsulun ciddi çatışmazlığının və ya ciddi çatışmazlıq təhlükəsinin ləğv edilməsi və ya qarşısının alınması üçün zəruri olan ticarəti məhdudlaşdırıcı hər hansı tədbirin saxlanılmasını və ya qəbulunu qadağan etməyəcəkdir. Tədbirlər ayrı-seçkilik etmədən tətbiq olunacaq və onların saxlanılmasını əsaslandırılan şərtlər aradan qalxdıqda ləğv ediləcəkdir. Razılığa gələn Tərəflər bu maddəyə uyğun olaraq tədbirlər tətbiq etdikdə, dərhal bir-birini xəbərdar edəcəklər.

MADDƏ 16

Ümumi istisnalar

Razılığa gələn Tərəflər arasında ticarətdə süni və ya əsaslandırılmamış ayrışdırılıqlıq və ya gizli məhdudıyyət yaradacaq şəkilədə tətbiq edilməmək şərtilə, bu Sazişin heç bir müddəası ictimai əxlaq, dini dəyərlər, milli təhlükəsizlik, insan, heyvan və bitki həyat və sağıamlılığının qorunması, bədii, tarixi və ya arxeoloji dəyəərə malik milli xəzinələrin qorunması, tükənən təbii ehtiyatların və genetik ehtiyatların qorunması, qızıl və ya gümüşə aid olan tənziqləmələr, hökumət stabilləşdirmə planı çərçivəsində qiyməti dünya qiymətlərindən aşığı saxlanılan bu məhsulların ixracına aid olan tənziqləmələr səbəbləri ilə əsaslandırılmış idxal, ixrac və tranzit daşınan mallar üzərindəki qadağıları və ya məhdudıyyətləri əngəlləməyəcəkdir.

MADDƏ 17

Təhlükəsizlik istisnaları

Bu Sazişin heç bir müddəası Razılığa gələn Tərəfin aşığıdakı təhlükəsizlik məqsədləri üçün zəruri hesab etdiyi hər hansı tədbiri tətbiq etməsinin qarşısını almayacaqdır:

a. vacib təhlükəsizlik maraqlarının əleyhinə olan konfidensial məlumatların açıqlanmasının qarşısının alınması;

b. vacib təhlükəsizlik maraqlarının qorunması və ya aşığıdakılarla əlaqəli beynəlxalq öhdəliklərin və ya milli siyasətin həyata keçirilməsi:

i. xüsusi olaraq hərbi məqsədli olmayan məhsullara münasibətdə rəqabət şərtlərinə zərər vurmaması şərtilə, silah, döyüş sursatı və müharibə vasitələrinin ticarətinə və hərbi təşkilatın təchiz edilməsi məqsədilə birbaşa və ya dolaylı olaraq həyata keçirilən digər mallarla, materiallarla və xidmətlərlə ticarətinə aid olan; və ya

ii. bioloji, kimyevi və nüvə silahlarının və ya digər nüvə partlayıcı qurğularının yayılmasının qarşısının alınmasına aid olan; və ya

iii. müharibə zamanı və ya digər ciddi beynəlxalq gərginlik zamanı qəbul olunan.

MADDƏ 18

Məlumat mübadiləsi

1. Digər Razılığa gələn Tərəfin müraciəti ilə hər bir Razılığa gələn Tərəf 30 gün ərzində bu Sazişin fəaliyyətinə təsir edə biləcək mövcud və ya təklif olunan tədbirə aid olan məlumatları təqdim edəcək və ya digər Razılığa gələn Tərəfin hər hansı bir sualına cavab verəcəkdir.

2. Hər bir Razılığa gələn Tərəf bu Sazişin əhatə etdiyi hər hansı bir ticarət məsələsinə aid olan qanun və tənzimləmələrin dərcini və ya ictimaiyyətə açıqlanmasını təmin edəcəkdir.

MADDƏ 19

Birgə Komitə

1. Hər Razılığa gələn Tərəfin nümayəndələrindən ibarət Birgə Komitə təsis edilmişdir. Birgə Komitə bu Sazişin tətbiq edilməsindən əldə olunan irəliləyişin nəzərdən keçirilməsi üçün ildə ən azı bir dəfə görüşəcəkdir. Razılığa gələn Tərəflərdən hər hansı biri digər Razılığa gələn Tərəfə bildiriş verməklə, növbədənkənar görüş keçirilməsini tələb edə bilər.

2. Birgə Komitə bu Sazişin müddəalarına uyğun olaraq ona verilən funksiyalardan hər hansı birini həyata keçirə bilər. Razılığa gələn Tərəflərdən birinin tələbi və digər Razılığa gələn Tərəfin təsdiqi əsasında Birgə Komitə bu Sazişin icrasına təsir göstərən digər hər hansı bir məsələni də araşdırmağa bilər. Birgə Komitə, həm də bu Sazişə aid olan məsələlərə dair tövsiyələr verə bilər.

3. Birgə Komitə fəaliyyəti ilə əlaqədar prosedur qaydalarını ilk iclasında müəyyənləşdirəcəkdir.

4. Birgə Komitə zəruri hesab etdiyi təqdirdə, hər hansı digər alt komitələr və ya işçi qrupları da yarada bilər.

MADDƏ 20

Məsləhətləşmələr və mübahisələrin həlli

1. Hər bir Razılığa gələn Tərəf bu Sazişin fəaliyyətinə təsir edəcək hər hansı bir məsələ ilə əlaqədar məsləhətləşmə tələblərinə müsbət yanaşacaq və məsləhətləşmələr üçün adekvat imkan yaradacaqdır.

2. Birgə Komitə yuxarıdakı 1-ci *paragrafa* uyğun olaraq aparılan məsləhətləşmələr yolu ilə qənaətbəxş nəticənin əldə edilməsi mümkün olmayan

məsələnin nəzərdən keçirilməsi üçün, Razılığa gələn Tərəflərdən birinin tələbinin alındığı tarixdən sonrakı 30 gün ərzində toplanacaqdır.

3. Bu Sazişin şərhindən və (və ya) tətbiqindən yaranan istənilən mübahisə dostcasına ikitərəfli məsləhətləşmələr vasitəsilə həll olunacaqdır.

4. Razılığa gələn Tərəflər mübahisəni araşdırmaq və həll etmək üçün Birgə Komitəyə bütün köməkliyi göstərəcəklər.

5. Razılığa gələn Tərəflər Birgə Komitənin qərarlarının icrası üçün zəruri olan tədbirləri görəcəklər. Bir Razılığa gələn Tərəf qərarları icra etmədikdə, digər Razılığa gələn Tərəf ekvivalent preferensial rejimi geri çəkmək hüququna malik olacaqdır.

MADDƏ 21

Öhdəliklərin yerinə yetirilməsi

1. Razılığa gələn Tərəflər bu Sazişin məqsədlərinə nail olunmasının və bu Sazişdən irəli gələn öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri görəcəklər.

2. Əgər Razılığa gələn Tərəflərdən biri digər Razılığa gələn Tərəfin bu Sazişdən irəli gələn öhdəliyini yerinə yetirmədiyi qənaətinə gələrsə, sözügedən Razılığa gələn Tərəf ilk növbədə bu Sazişin 20-ci maddəsində qeyd olunan prosedurlara müraciət edəcəkdir.

3. Əgər məsləhətləşmələr üçün tələbin alındığı tarixdən sonrakı 30 gün ərzində məsləhətləşmə aparılmazsa və ya Birgə Komitə belə tələbin alındığı tarixdən sonrakı 90 gün ərzində mübahisəni həll edə bilməzsə, Tərəf ekvivalent preferensial rejimi geri çəkmək hüququna malik olacaqdır.

MADDƏ 22

Dəyişikliklər

Bu Sazişə Razılığa gələn Tərəflərin qarşılıqlı razılığı ilə bu Sazişin ayrılmaz tərkib hissəsi olan ayrıca protokollarla əlavə və dəyişikliklər edilə bilər. Bu dəyişikliklər bu Sazişin 24-cü maddəsinə uyğun olaraq qüvvəyə minəcəkdir.

MADDƏ 23

Qüvvədəolma müddəti və ləğvetmə

1. Bu Saziş müddətsiz olaraq bağlanmışdır.

2. Bu Saziş bir Razılığa gələn Tərəfin diplomatik kanallar vasitəsilə onu ləğv etmək barədə niyyətini bildirənədək etibarlıdır. Bu halda, bu Saziş digər Razılığa gələn Tərəfin ləğvetmə bildirişini aldığı tarixdən sonrakı yeddinci ayın ilk günü qüvvəsini itirəcəkdir.

MADDƏ 24

Qüvvəyəminmə

Bu Saziş hər bir Razılığa gələn Tərəfin həmin Sazişin qüvvəyə minməsi üçün milli qanunvericiliyində tələb olunan bütün prosedurların başa çatdırıldığını təsdiq edən sonuncu diplomatik bildirişin alınmasından sonrakı ikinci ayın ilk günü qüvvəyə minəcəkdir.

Bunun təsdiqi olaraq, Hökumətləri tərəfindən lazımi qaydada səlahiyyətləndirilmiş aşağıda imza edənlər bu Sazişi imzaladılar.

Bu Saziş, Bakı şəhərində 25 fevral 2020-ci il tarixində, bütün mətnləri bərabər autentik olan, hər biri türk, Azərbaycan və ingilis dillərində olmaqla iki orijinal nüsxədə imzalanmışdır. Bu Sazişin müddəalarının şərhində fərqlilik olduğu təqdirdə, ingilis dilindəki mətn əsas götürüləcəkdir.

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI
HÖKUMƏTİ ADINDAN

Ruhsar PEKCAN
Ticarət naziri

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
HÖKUMƏTİ ADINDAN

Mikayıl CABBAROV
İqtisadiyyat naziri

ƏLAVƏLƏR

• ƏLAVƏ I: MAL SİYAHILARI

- ƏLAVƏ I-A: Türkiyə Respublikası tərəfindən preferensial ticarət rejiminin tətbiq olunduğu Azərbaycan Respublikası mənşəli malların siyahısı, baza tarif dərəcələri, tarifi azaldılması dərəcələri və illik tarif kvotasının miqdarı

Sıra №-si	HS 2017	Məhsulun adı	Baza tarif dərəcəsi	Tarifi azaldılması dərəcəsi	İllik tarif kvotası
1.	0406 90 990 0 11	Chester, Parmesan, Dutch və oxşar pendirlər	45%	100%	100 ton
	0406 90 990 0 12	saçaq pendir	140%		
	0406 90 990 0 19	digər	140%		
2.	0806 10 100 0	süfrə növləri	54,9%	100%	3500 ton
3.	0808 10 800 0	digərləri	60,3%	100%	3000 ton
4.	0809 40	gavalılar və göyəm:	55,8%	100%	3000 ton
5.	0810 70 000 0	xurma	50%	100%	30000 ton
6.	0902 30 000 0	ilkin qablaşdırılmalarda netto çəkisi 3 kq-dan çox olmayan qara çay (fermentləşdirilmiş) və ya qismən fermentləşdirilmiş çay	145%	100%	300 ton
7.	1512 19 900 0	digərləri	67,5%	100%	5000 ton
8.	1516 20 980 0	digərləri	46,8%	100%	2500 ton
9.	1701 99 100 0	ağ şəkər	135%	100%	5000 ton
10.	1806 90 190 0	digərləri	8,3%+T1	100%	1250 ton
11.	2001 10 000 0	xiyar və kornişon	39%	100%	500 ton
12.	2002 90 990 0	ilkin qablaşdırılmalarda netto çəkisi 1 kq-dan çox olmayan	135,9%	100%	750 ton
13.	2007 99 970 0 13	diabet xəstələri üçün	0%	100%	3000 ton
	2007 99 970 0 14	fındıq püresi	58,5%		
	2007 99 970 0 15	alma püresi (kompotlar daxil olmaqla)	58,5%		
	2007 99 970 0 16	ərik püresi	58,5%		
	2007 99 970 0 17	gavalı püresi	58,5%		
	2007 99 970 0 18	digər	58,5%		
14.	2009 79 190 0	digər	58,5%	100%	2000 ton
15.	2204 21 960 0	digərləri	70%	100%	900000 litr

- **ƏLAVƏ I-B: Azərbaycan Respublikası tərəfindən preferensial ticarət rejiminin tətbiq olunduğu Türkiyə Respublikası mənşəli malların siyahısı, baza tarif dərəcələri, tarifi azaldılması dərəcələri və illik tarif kvotasının miqdarı**

Sıra №-si	HS 2017	Məhsulun adı	Baza tarif dərəcəsi	Tarifi azaldılması dərəcəsi	İllik tarif kvotası
1.	0406 30 310 0	48 kütlə %-dən çox olmayan	15 %	100%	150 ton
2.	1206 00 990 0	digərləri	5 %	100%	5000 ton
3.	1517 90 990 0	digərləri	15 %	100%	5000 ton
4.	1704 10 100 0	tərkibində saxarozanın miqdarı 60 kütlə %-dən az olan (saxaroza kimi ifadə edilən invert şəkəri də daxil olmaqla)	15 %	100%	400 ton
5.	1704 90 710 0	içlikli və ya içliksiz şəkərləmə karameli	15 %	100%	1500 ton
6.	1704 90 750 0	toffi, digər karamel və analoji şirniyyat	15 %	100%	4000 ton
7.	1704 90 810 0	preslənmiş həblər	15 %	100%	200 ton
8.	1806 20 800 0	şokolad minası	15%	100%	500 ton
9.	1806 31 000 0	içlikli	15 %	100%	1300 ton
10.	1806 32 100 0	taxıl dənisi, barlar və ya qoz-fındıq əlavə edilmiş	15 %	100%	500 ton
11.	1806 90 500 0	tərkibində kakao olan şəkəri əvəz edən məhsullardan hazırlanmış, şəkərdən qənnadı məmulatları və onların əvəzediciləri	15 %	100%	1500 ton
12.	1901 90 990 0	digərləri	15 %	100%	1500 ton
13.	1902 30 100 0	qurudulmuş	15 %	100%	1000 ton
14.	1905 32 990 0	digərləri	15%	100%	1000 ton
15.	2002 90 390 0	ilkin qablaşdırılmalarda netto çəkisi 1 kq-dan çox olmayan	15%	100%	750 ton

ƏLAVƏ II
MALLARIN PREFERENSİAL MƏNŞƏ QAYDALARI VƏ İNZİBATİ ƏMƏKDAŞLIQ
METODLARI HAQQINDA QAYDALAR

MÜNDƏRİCAT

FƏSİL I

- Maddə 1
- Maddə 2

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

- Əhatə dairəsi
- Anlayışlar

FƏSİL II

- Maddə 3
- Maddə 4
- Maddə 5
- Maddə 6
- Maddə 7
- Maddə 8
- Maddə 9
- Maddə 10
- Maddə 11

MALLARIN MƏNŞƏYİNİN TƏYİN EDİLMƏSİ

- Ümumi tələblər
- Tamamilə istehsal edilmiş və ya əldə edilmiş mallar
- Kifayət qədər işlənmiş və ya emal olunmuş mallar
- Kifayət etməyən işləmə və ya emal
- Mənşənin kumulyasiya prinsipi
- Təsnifat vahidi
- Aksessuarlar, ehtiyat hissələri və alətlər
- Dəstlər
- Neytral elementlər

FƏSİL III

- Maddə 12

ƏRAZİ TƏLƏBLƏRİ

- Birbaşa daşınma

FƏSİL IV

- Maddə 13
- Maddə 14
- Maddə 15
- Maddə 16
- Maddə 17
- Maddə 18
- Maddə 19
- Maddə 20
- Maddə 21

MƏNŞƏNİN SÜBUTU

- Ümumi tələblər
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın verilməsi proseduru
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın təqdim edilməsinə dair tələblər
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın sonradan verilməsi
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın dublikatının verilməsi
- Daha əvvəl hazırlanmış və ya verilmiş mənşənin sübutu əsasında “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın verilməsi
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın etibarlılıq müddəti
- Malların mənşəyini təsdiq edən sənədlər
- “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın və malların mənşəyini təsdiq edən sənədlərin saxlanması

- Maddə 22

- Uyğunsuzluqlar və texniki səhvlər

FƏSİL V

- Maddə 23
- Maddə 24
- Maddə 25
- Maddə 26
- Maddə 27

İNZİBATİ ƏMƏKDAŞLIQ TƏDBİRLƏRİ

- Qarşılıqlı yardım
- Mənşə sübutlarının yoxlanılması
- Mübahisələrin həlli
- Cərimələr
- Sərbəst zonalar

FƏSİL VI

YEKUN MÜDDƏALAR

- Maddə 28	Gömrük və mənşə məsələləri üzrə Alt-Komitə
- Maddə 29	Qoşma
- Maddə 30	Tranzitdə və saxlanmada olan mallar
- Maddə 31	Dəyişikliklər
QOŞMA:	“TR-AZ MƏNŞƏ SERTİFİKATI” FORMASININ NÜMUNƏSİ

FƏSİL I ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 1 Əhatə dairəsi

Əlavə II Türkiyə Respublikası və Azərbaycan Respublikası (bundan sonra - müvafiq olaraq Türkiyə və Azərbaycan və ya Razılığa gələn Tərəflər) arasındakı Preferensial Ticarət Sazişi (bundan sonra - “Saziş” adlandırılacaq) üzrə preferensial güzəştlər üçün uyğun olan malların mənşəyinin təyin edilməsi məqsədilə tətbiq edilir.

Maddə 2 Anlayışlar

Bu Əlavənin məqsədləri üçün:

- (a) “fəsillər” və “başlıqlar” Malların Təsviri və Kodlaşdırılmasının Harmonikləşdirilmiş Sistemini (bundan sonra - HS) təşkil edən nomenklaturada istifadə olunan fəsillər və başlıqları (dörd rəqəmli kodları) bildirir;
- (b) “təsnifat” məhsul və ya materialın müəyyən başlıq altında təsnifatını nəzərdə tutur;
- (c) “gömrük dəyəri” idxal edilən malların sövdələşmə qiymətini, yeni ixrac məqsədilə idxal edilən ölkəyə satılan zaman mallar üçün digər yığıla bilən ödənişlər və tənzimləmələr də daxil olmaqla, faktiki ödənilmiş və ya ödənilməli olan qiyməti bildirir. Gömrük dəyəri sövdələşmə qiyməti əsasında müəyyən edilə bilmədiyi hallarda, aşağıdakı üsullardan birindən istifadə olunmaqla müəyyən ediləcəkdir:
  - i. eyni malların sövdələşmə qiyməti;
  - ii. eynicinsli malların sövdələşmə qiyməti;
  - iii. dəyərin çıxılması üsulu;
  - iv. dəyərin toplanması üsulu;
  - v. ehtiyat üsul;
- (d) “mallar” dedikdə, həm materiallar, həm də məhsullar nəzərdə tutulur;
- (e) “istehsal” həm sənaye, həm də kənd təsərrüfatı məhsulları üzərində yığılma və ya xüsusi əməliyyatlar daxil olmaqla, hər hansı kifayət qədər işləməni və ya emalı nəzərdə tutur;

- (f) “material” məhsulun istehsalında istifadə olunan hər hansı inqrediyent, xammal, komponent və ya hissə və s. bildirir;
- (g) “məhsul” istehsal edilən məhsul mənasını verir, sonradan başqa istehsal əməliyyatında istifadə olunmaq üçün nəzərdə tutulduğu halda belə;
- (h) “ərazilər” ərazi suları da daxil olmaqla, Razılığa gələn Tərəflərin ərazilərini nəzərdə tutur;
- (i) “materialların dəyəri” istifadə olunmuş qeyri-preferensial mənşəli materialların idxalı zamanı olan gömrük dəyəri və ya bu dəyər bilinmədikdə, yaxud müəyyən edilə bilmədikdə, Razılığa gələn Tərəfin ərazisində qeyri-preferensial mənşəli materiallar üçün ödənilən ilk müəyyən oluna bilən qiyməti bildirir;
- (j) “əlavə dəyər” franko-zavod qiymətindən malı təşkil edən və mənşə ölkəsi digər Razılığa gələn Tərəf olan materialların hər birinin gömrük dəyəri və ya gömrük dəyəri bilinmədikdə, yaxud müəyyən edilə bilmədikdə, Razılığa gələn Tərəfin ərazisində materiallar üçün ödənilən ilk müəyyən oluna bilən qiymət çıxılmaqla alınan qiyməti bildirir;
- (k) “franko-zavod qiyməti” malın sonuncu işlənmə və ya emala məruz qaldığı Razılığa gələn Tərəfin ərazisində məhsul üçün franko-zavod şərt ilə istehsalçıya ödənilən qiyməti nəzərdə tutur, bu şərtlə ki, qiymət əldə edilmiş məhsul ixrac edildiyi zaman geri ödənilən və ya geri ödənilə bilən hər hansı daxili vergilər istisna olmaqla, istifadə edilmiş bütün materialların dəyərini ehtiva etsin;
- (l) “gömrük orqanları” Türkiyənin Ticarət Nazirliyini və Azərbaycanın Dövlət Gömrük Komitəsini ifadə edir;
- (m) “mal partiyası” eyni vaxtda bir ixracatçı tərəfindən bir yükalana göndərilən və ya ixracatçıdan yükalana göndərilən yükü əhatə edən nəqliyyat sənədləri ilə əhatə olunan və ya belə sənəd olmadıqda, bir hesab faktura ilə əhatə olunan məhsulları bildirir;
- (n) “rezident” Razılığa gələn Tərəfin milli qanunvericiliyinə əsasən yaşayış, daimi nümayəndəlik, idarəetmə, qeydiyyat və yaradılma yerinə və ya istənilən digər analoji xarakteristikalara əsasən vergiyə cəlb olunan, istənilən fiziki və hüquqi şəxslər, müəssisələr və ya təşkilatları bildirir;
- (o) “ixracatçı” bir Razılığa gələn Tərəfin digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisinə malları ixrac edən, malların mənşə ölkəsini sübut edə bilən və buna görə məsuliyyət daşıyan rezidentdir;
- (p) “idxalatçı” bir Razılığa gələn Tərəfin digər Razılığa gələn Tərəfdən malı alan rezidentdir;
- (q) “səlahiyyətli orqan” Razılığa gələn Tərəfin milli qanunvericiliyinə əsasən “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nı vermək səlahiyyətinə malik olan orqanı bildirir.

FƏSİL II MALLARIN MƏNŞƏYİNİN TƏYİN EDİLMƏSİ

Maddə 3 Ümumi tələblər

Bir Razılığa gələn Tərəfin ərazisinə digər Razılığa gələn Tərəfin ərazisindən idxal edilmiş, 12-ci maddədə nəzərdə tutulduğu kimi birbaşa göndərilmiş, bu Saziş ilə əhatə olunan mallar aşağıdakı şərtlərdən hər hansı biri üzrə mənşə tələbinə cavab verdiyi təqdirdə, preferensial güzəştlərdən yararlanacaqlar:

- (a) Razılığa gələn Tərəfdə tam istehsal edilmiş və ya əldə edilmiş və 4-cü maddənin tələblərinə cavab verən mallar; və ya
- (b) bir Razılığa gələn Tərəfdə əldə edilmiş, lakin tərkibinə orada tam əldə edilməmiş materiallar daxil olan mallar, bu şərtlə ki, belə materiallar 5-ci maddəyə uyğun olaraq həmin Razılığa gələn Tərəfdə kifayət qədər işləməyə və ya emala məruz qalmış olsun.

Maddə 4

Tamamilə istehsal edilmiş və ya əldə edilmiş mallar

1. 3-cü maddənin (a) bəndinin mənası baxımından, aşağıdakılar ixrac edən Tərəfin ərazisində tamamilə istehsal edilmiş və ya əldə olunmuş sayılır:
  - (a) onun torpağından, sularından və ya dəniz dibindən çıxarılmış xammal və ya mineral məhsullar;
  - (b) meşəçilik məhsulları da daxil olmaqla, onun ərazisində becərilmiş, yığılmış və ya toplanmış kənd təsərrüfatı məhsulları;
  - (c) orada doğulmuş və bəslənilmiş diri heyvanlar;
  - (d) orada doğulmuş və bəslənilmiş heyvanlardan əldə olunan məhsullar;
  - (e) orada həyata keçirilən ovçuluq, balıqçılıq və dəniz vətəgəsi fəaliyyətləri ilə əldə olunan məhsullar;
  - (f) Razılığa gələn Tərəflərin ərazi sularından kənardakı dənizdən onların gəmiləri tərəfindən əldə olunan dəniz balıqçılığı məhsulları və digər dənizçilik məhsulları;
  - (g) yalnız yuxarıda (e) və (f) yarımbəndlərində nəzərdə tutulan məhsullardan onun emal gəmilərinin bortunda emal edilən və (və ya) əldə olunan məhsullar;
  - (h) orada istifadə olunmuş və yalnız xammala təkrar emal edilmək üçün yararlı olan məmulatlar;
  - (i) orada həyata keçirilən istehsalat əməliyyatları nəticəsində əldə olunan tullantılar və qırıntılar;
  - (j) yalnız yuxarıda (a) - (i) yarımbəndlərində nəzərdə tutulmuş məhsullardan orada istehsal edilən mallar.
2. 1-ci bəndin (f) və (g) yarımbəndlərindəki “onların gəmiləri” və “onların emal gəmiləri” terminləri yalnız aşağıdakı gəmilərə və emal gəmilərinə şamil edilir:

- a) Razılığa gələn Tərəfin ərazisində qeydiyyatata alınan və ya registrə daxil edilən;
- b) Razılığa gələn Tərəfin bayrağı altında üzən;
- c) ən azı 60 faiz hissəsi Razılığa gələn Tərəfin vətəndaşlarına və ya baş ofisi Razılığa gələn Tərəfin ərazisində olan və meneceri, yaxud menecerləri, Direktorlar Şurasının və ya Müşahidə Şurasının Sədri və bu şuraların üzvlərinin əksəriyyəti Razılığa gələn Tərəfin vətəndaşları olan və əlavə olaraq ortaqlıqlar və məhdud məsuliyyətli şirkətlər olduğu halda, kapitalının ən azından yarısına Razılığa gələn Tərəflərin və ya Razılığa gələn Tərəflərin dövlət qurumlarının və ya vətəndaşlarının sahib olduğu şirkətə məxsus olan.

Maddə 5

Kifayət qədər işlənmiş və ya emal olunmuş mallar

1. 3-cü maddənin (b) yarım bəndində nəzərdə tutulan mənada, bir Razılığa gələn Tərəfdə əldə olunmuş məhsulların istehsalında istifadə edilmiş üçüncü ölkə mənşəli materialların dəyəri, hazır məhsulun franko zavod qiymətinin 45%-dən artıq olmadıqda, həmin materiallar kifayət qədər işlənmiş və ya emal olunmuş hesab edilir.
2. 1-ci bənd 6-cı maddənin müddəalarına müvafiq olaraq tətbiq edilir.

Maddə 6

Kifayət etməyən işləmə və ya emal

1. Aşağıdakı əməliyyatlardan və ya proseslərdən hər hansı biri və ya iki və ya daha çoxunun kombinasiyası özlüyündə kifayət qədər işləmə və ya emal prosesini təşkil etmir:
  - (a) qablaşdırma;
  - (b) sadə qarışdırma;
  - (c) butulkalara, bankalara, flakonlara, torbalara, yeşiklərə, qutulara yerləşdirmə, kartlara və lövhələrə bərkitmə və qablaşdırmaya dair digər sadə əməliyyatlar;
  - (d) nişanlama, məhsulların və ya onların qablaşdırmasının üzərinə markaların, nişanların, loqotiplərin və digər oxşar fərqləndirici işarələrin vurulması və çap edilməsi;
  - (e) hissələrə ayırma;
  - (f) çeşidləmə və ya təsnifləndirmə;
  - (g) markalama;
  - (h) dəstlərə qoyulma;
  - (i) sadə yığılma¹;

---

¹ Sadə yığılma xüsusi hazırlanmış maşınları və ya cihazları və ya avadanlıqları və müvafiq hazırlığı tələb etməyən fəaliyyəti nəzərdə tutur.

- (j) daşınma və ya saxlanma zamanı malın yaxşı vəziyyətdə qalmasının təmin edilməsinə dair qoruma əməliyyatları;
  - (k) qablaşdırmanın sökülməsi və yığılması;
  - (l) yuma, təmizləmə; tozun, oksidin, yağın, boya və ya digər maddələrlə örtmənin silinməsi;
  - (m) tekstilin hamarlanması və ya preslənməsi;
  - (n) sadə boyama və ya paradaqlama əməliyyatları;
  - (o) dənli bitkilərin və düyünün qabıqdan çıxarılması, qismən və ya tam ağardılması, paradaqlanması və cilalanması;
  - (p) şəkərin boyanmasına və ya tikə qəndin formalaşdırılmasına dair əməliyyatlar;
  - (q) meyvələrin, qoz-fındıqların və tərəvəzlərin qabıqdan təmizlənməsi, toxumlarının çıxarılması və doğranılması;
  - (r) itilənmə, sadə üyüdülmə və ya sadə kəsilmə;
  - (s) ələkdən və ya xəlbirdən keçirilmə, ayrılma, çeşidlənmə, seçilmə, təsnifləşdirilmə, uyğunlaşdırılma (o cümlədən, məmulatların dəstinin tərtib edilməsi);
  - (t) heyvanların kəsilməsi.
2. Məhsulun məruz qaldığı işlənmə və ya emalın 1-ci bəndin mənası baxımından kifayət etməyən sayılması müəyyən edilərkən, məhsul üzərində Türkiyədə və Azərbaycanda həyata keçirilmiş bütün əməliyyatlar birlikdə nəzərdən keçirilir.
  3. Əgər əməliyyat zamanı xüsusi bacarıq, maşınlar, aparat və ya alətlər tələb olunmursa, bu cür əməliyyatlar sadə hesab olunur və kifayət qədər emal meyarına cavab vermir.
  4. Əgər hər hansı mala münasibətdə müstəsna olaraq 1-ci bənddə sadalanan əməliyyatların həyata keçirilməsi hesabına kifayət qədər işləmə və ya emal yerinə yetirilmişdirsə, həmin malın mənşə ölkəsi bu əməliyyatların yerinə yetirildiyi ölkə hesab edilməyəcəkdir.

Maddə 7

Mənşənin kumulyasiya prinsipi

1. 3-cü Maddənin müddəalarına xələl gətirmədən bir Tərəfdə istehsal olunmuş materiallar digər Tərəfdə məhsula daxil edildikdə, həmin digər tərəfdə istehsal edilmiş materiallar kimi qəbul edilir. Belə materialların 6-cı maddədə qeyd olunmuş əməliyyatlar xaricində işləndiyi və ya emal edildiyi təqdirdə, onların kifayət qədər işlənməsi və ya emal edilməsi zəruri deyildir.
2. 1-ci bəndin tətbiqi məqsədilə bir Razılığa gələn Tərəfdə həyata keçirilən işləmə və ya emal 6-cı maddədə göstərilmiş əməliyyatlardan kənara çıxmırsa və buradakı əlavə dəyər digər Razılığa gələn Tərəf mənşəli materialların dəyərindən yüksəkdirsə, alınmış məhsul həmin Razılığa gələn Tərəf mənşəli hesab edilir.

Maddə 8

Təsnifat vahidi

1. Məhsul dəstlərinin mənşəyinin təyin edilməsi zamanı, dəstin tərkibinə daxil edilmiş hər bir ayrı-ayrı elementə kifayət qədər işləmə və ya emal meyarının tətbiqi obyekt kimi baxılır.

Müvafiq olaraq:

- a) hissələr qrupundan ibarət olan və ya bir sıra hissələrdən yığılmış və vahid başlıq altında təsnif edilən məhsula, kifayət qədər işləmə və ya emal meyarının tətbiq edildiyi vahid obyekt kimi baxılır;
- b) əgər mal partiyası HS-in eyni başlığı altında təsnifləşdirilən bir neçə məhsuldan ibarətdirsə, onda hər bir məhsula, kifayət qədər işləmə və ya emal meyarının tətbiq edilməsi məqsədilə, ayrı-ayrılıqda baxılmalıdır;
- c) əgər HS-in 5-ci Ümumi Qaydasına əsasən qablaşdırma içində olan məhsullarla birlikdə təsnif edilsə, onda malın mənşəyinin müəyyən edilməsi zamanı qablaşdırmaya həmin malın tərkib hissəsi kimi baxılmalıdır.

Maddə 9

Aksessuarlar, ehtiyat hissələri və alətlər

Dəzgah, avadanlıq, aparat və ya nəqliyyat vasitəsi ilə birlikdə göndərilən və onların istismarı üçün istifadə olunun aksessuarlar, ehtiyat hissələri və alətlər həmin dəzgah, avadanlıq, aparat və ya nəqliyyat vasitələri ilə eyni mənşəyə malik hesab olunur, bu şərtlə ki, onlar:

- (a) yuxarıda qeyd olunan malların normal bir hissəsi sayılsın; və
- (b) malın qiymətinə daxil edilsin; və ya
- (c) ayrılıqda bəyan edilməsin.

Maddə 10

Dəstlər

1. HS-in 3-cü Ümumi Qaydası ilə müəyyən olunan dəstlər o halda mənşə ölkəsi təyin olunmuş hesab edilir ki, bütün komponent məhsulların eyni mənşəyi təyin edilmiş olsun.
2. Dəst Razılığa gələn Tərəflər mənşəli və üçüncü ölkə mənşəli məhsullardan ibarətdirsə, üçüncü ölkə mənşəli məhsulların dəyəri dəstin franko-zavod qiymətinin 15%-dən artıq olmaması şərtlə dəst bütövlükdə Razılığa gələn Tərəflər mənşəli hesab edilir.

Maddə 11

Neytral elementlər

Malın mənşə ölkəsinin müəyyən edilməsi məqsədilə onun istehsalında istifadə olunan aşağıda göstərilən məhsulların mənşəyi nəzərə alınmayacaqdır:

- (a) enerji və yanacaq;

- (b) qurğu və avadanlıq;
- (c) maşınlar və alətlər;
- (d) son məhsulun tərkibinə daxil olmayan və daxil edilməsi nəzərdə tutulmayan məhsullar.

FƏSİL III ƏRAZİ TƏLƏBLƏRİ

Maddə 12 Birbaşa daşınma

1. Bu Saziş çərçivəsində nəzərdə tutulan preferensial güzəştlər yalnız bu Əlavənin tələblərinə cavab verən, Türkiyə və Azərbaycan arasında birbaşa nəql olunan mallara tətbiq edilir. Lakin, bəzi hallarda, məhsullar digər ərazilərdən trans-yükləmə ilə və ya belə ərazilərdə müvəqqəti anbarda saxlanılmaqla da nəql edilə bilər, o şərtlə ki, onlar tranzit ölkənin və ya müvəqqəti anbarda saxlanıldığı ölkənin gömrük orqanlarının nəzarəti altında qalır və boşaltma, yenidən yükləmə və ya onların yaxşı vəziyyətdə saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş hər hansı bir əməliyyatdan başqa heç bir əməliyyata məruz qalmır.
2. Preferensial mənşəli məhsullar Türkiyənin və ya Azərbaycanın ərazisindən kənar ərazilərdən boru kəməri ilə nəql edilə bilər.
3. 1-ci bənddə göstərilən şərtlərə riayət olduğuna dair sübutlar aşağıda qeyd olunan sənədləri çıxartmaqla ixrac ölkəsinin gömrük orqanlarına təqdim edilməlidir:
  - (a) ixracat ölkəsindən tranzit ölkə ilə nəqli əhatə edən vahid nəqliyyat sənədi; və ya
  - (b) tranzit ölkənin gömrük orqanları tərəfindən verilmiş aşağıda qeyd olunan məlumatları əks etdirən sertifikat:
    - (i) məhsulların tam təsviri;
    - (ii) məhsulların boşaldılması və yenidən yüklənməsi tarixləri və müvafiq hallarda gəmilərin və ya istifadə olunmuş digər nəqliyyat vasitələrinin adları; və
    - (iii) məhsulların tranzit ölkədə saxlanması şərtlərinin təsdiqi; və ya
  - (c) yuxarıda qeyd edilənləri təqdim etmək mümkün olmadıqda, istənilən başqa əsaslandırıcı sənədlər.

FƏSİL IV MƏNŞƏ ÖLKƏSİNİN TƏSDİQİ

Maddə 13 Ümumi tələblər

Bu Əlavədə göstərilən mənşə tələblərinə cavab verən mallar Razılığa gələn idxalçı Tərəfin gömrük orqanlarına "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" təqdim olunduqda, bu Sazişin güzəştlərindən faydalanacaqdır.

Maddə 14 "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın verilməsi proseduru

1. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" ixracatçının və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsinin yazılı müraciətinə əsasən, bu Əlavə və ixracatçı ölkənin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq səlahiyyətli orqan(lar) tərəfindən verilir.
2. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" ixracatçı ölkənin milli qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun olaraq, Razılığa gələn Tərəflərin rəsmi dillərindən birində və ya ingilis dilində doldurulmalıdır.
3. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın verilməsi üçün müraciət edən ixracatçı "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın verildiyi ixracatçı ölkənin müvafiq səlahiyyətli orqanlarına müvafiq məhsulların mənşə statusunu sübut edən, həmçinin bu Əlavənin digər tələblərinin yerinə yetirilməsi ilə bağlı bütün müvafiq sənədləri istənilən vaxt təqdim etməlidir.
4. Müraciət forması hər bir Razılığa gələn Tərəfin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq müəyyənləşdiriləcəkdir;
5. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nı verən müvafiq səlahiyyətli orqanlar məhsulların mənşə statusunun və bu Əlavənin digər tələblərinin yerinə yetirilməsinin yoxlanılması üçün istənilən zəruri tədbirləri həyata keçirməlidir;
6. Bu məqsədlə hər bir Razılığa gələn Tərəf milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq, zəruri hesab edilən istənilən sübutu araşdırmaq hüququndan istifadə edə bilər. Sertifikatı verən müvafiq səlahiyyətli orqanlar, həmçinin 2-ci bənddə istinad olunan formanın düzgün şəkildə doldurulmasını təmin etməlidirlər. Xüsusilə, onlar 8-ci qrafada məhsulların təsviri üçün ayrılmış bölmənin təhrif edilmiş əlavələrin bütün formalarını istisna edəcək şəkildə doldurulub-doldurulmadığını yoxlamalıdırlar.

Maddə 15 "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın təqdim edilməsinə dair tələblər

"TR-AZ Mənşə Sertifikatı" idxal edilən ölkənin gömrük orqanlarına bu ölkədə tətbiq edilən prosedurlara uyğun olaraq təqdim edilməlidir. Sözügedən orqanlar müvafiq sənədin məhsullarının bu Sazişin tətbiqi üçün tələb olunan şərtlərə cavab verməsini sübut edən bəyannamə forması ilə müşayiət olunmasını idxalatçıdan tələb edə bilərlər.

Madde 16

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın sonradan verilməsi

1. “TR-AZ Mənşə Sertifikatı” aid olduğu məhsulların ixracından sonra verilə bilər, əgər:
  - (a) o, səhvlər və ya qeyri-ixtiyari çatışmazlıqlar səbəbindən və ya xüsusi hallarda ixrac zamanı verilməmişdirsə, və ya;
  - (b) müvafiq səlahiyyətli orqanlara “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın verilməsinə, lakin texniki səbəblərdən idxal vaxtı onun qəbul edilməməsinə dair qəbul edilə bilən sübutlar təqdim edilmişdirsə.
2. 1-ci bəndin tətbiq edilməsi üçün ixracatçı öz ərizəsində “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın aid olduğu məhsulların ixrac yerini və tarixini qeyd etməli və öz tələbinin səbəblərini bildirməlidir.
3. Müvafiq səlahiyyətli orqanlar yalnız ixracatçının ərizəsindəki məlumatın müvafiq sənəddə göstərilən məlumata uyğunluğunu yoxladıqdan sonra “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nı sonradan verə bilər;
4. Sonradan verilmiş “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nda aşağıdakı yazılardan biri qeyd olunmalıdır.
  - “SONRADAN VERİLMİŞTİR”
  - “SONRADAN VERİLMİŞDİR”
  - “ISSUED RETROSPECTIVELY”
5. 4-cü bənddə göstərilən yazı “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın 5-ci qrafasına (Qeydlər) daxil edilməlidir.

Madde 17

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın dublikatının verilməsi

1. “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın oğurlanması, itməsi və ya məhv olması halında, ixracatçı onlarda mövcud olan ixrac sənədləri əsasında dublikatın verilməsi üçün həmin sertifikatı vermiş müvafiq səlahiyyətli orqanlara müraciət edə bilər.
2. Bu şəkildə verilmiş dublikatda aşağıdakı yazılardan biri qeyd edilməlidir:
  - “İKİNCİ NÜSHA”
  - “DUBLİKAT”
  - “DUPLICATE”
3. 2-ci bənddə göstərilən yazı “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın dublikatının 5-ci (Qeydlər) qrafasına daxil edilməlidir.
4. Dublikat, “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın əslinin verilmə tarixini əks etdirməlidir və həmin tarixdən etibarən qüvvəyə minir.

Maddə 18

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın əvvəllər hazırlanmış sertifikat və ya təqdim edilmiş mənşə sübutu əsasında verilməsi

1. Preferensial mənşəli məhsulların Türkiyənin və ya Azərbaycanın gömrük orqanlarının nəzarəti altında yerləşdirildiyi zaman bu məhsulların hamısının və ya bir qisminin Türkiyə və ya Azərbaycan daxilində hər hansı bir yerə göndərilməsi üçün orijinal mənşə sənədinin bir və ya daha çox “TR-AZ Mənşə Sertifikatı” ilə əvəz edilməsinə yol verilir. Əvəzinə verilən “TR-AZ Mənşə Sertifikatı” səlahiyyətli orqan tərəfindən verilir.

Maddə 19

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın etibarlılıq müddəti

1. “TR-AZ Mənşə Sertifikatı” ixrac edən ölkədə verildiyi gündən on ay müddətində qüvvədədir və qeyd olunan dövr ərzində idxal edən ölkənin gömrük orqanlarına təqdim edilməlidir.
2. 1-ci bəndlə müəyyən edilən təqdim edilmə üçün son tarixdən sonra idxalçı ölkənin gömrük orqanlarına təqdim olunan “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”, son tarixə kimi təqdim edilməməsinin səbəbləri müstəsna hallarla bağlı olduğu halda preferensial rejimin tətbiqi məqsədilə qəbul edilə bilər.
3. İdxalçı ölkənin gömrük orqanları digər gec təqdim olunma hallarında “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nı məhsullar son tarixdən əvvəl təqdim olunduğu halda qəbul edə bilərlər.

Maddə 20

Malların mənşəyini təsdiq edən sənədlər

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı” ilə əhatə olunan məhsulların Razılığa gələn Tərəflərdən biri mənşəli olmasını sübut etmək və bu Əlavənin digər tələblərini yerinə yetirmək məqsədilə istifadə edilən 14-cü maddənin 3-cü bəndində göstərilən sənədlər, digərləri ilə yanaşı aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

- (a) ixracatçı və ya təchizatçı tərəfindən aidiyyəti malların əldə edilməsi üçün həyata keçirilən proseslərin, məsələn, onun hesabları və ya daxili mühasibatlığında mövcud olan birbaşa sübutu;
- (b) istifadə edilən materialların mənşəyini təsdiq edən, Razılığa gələn Tərəflərdən birinin ərazisində verilən və ya tərtib edilən, onun milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq istifadə edilən sənədlər;
- (c) materialların Razılığa gələn Tərəflərdən birində işlənməsi və ya emalını təsdiq edən, həmin Razılığa gələn Tərəfdə verilən və ya tərtib edilən, onun milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq istifadə edilən sənədlər;
- (d) bu Əlavəyə uyğun olaraq istifadə edilən materialların mənşəyini təsdiq edən bir Razılığa gələn Tərəfdə verilən və ya tərtib edilən “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”;

- (e) Razılığa gələn Tərəflərin milli qanunvericiliyində zəruri hesab edilmiş və müəyyən edilmiş digər istənilən sübut və(və ya) sənədlər.

Maddə 21

“TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın və malların mənşəyini təsdiq edən sənədlərin saxlanması

1. Razılığa gələn Tərəflərin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq ixracatçının özü və(və ya) idxalatçı ölkənin gömrük orqanları və (və ya) “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nı verən səlahiyyətli orqan mənşənin təyini məqsədilə təqdim edilmiş malların mənşəyini təsdiq edən sənədlərin, “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın, həmçinin müraciət formasının surətini ən azı üç il müddətində saxlamalıdır.

Maddə 22

Uyğunsuzluqlar və texniki səhvlər

1. “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”ndakı bəyanatlarla məhsulların idxalı ilə bağlı formallıqların yerinə yetirilməsi üçün gömrük orqanlarına təqdim edilmiş sənədlərdəki bəyanatlar arasında kiçik uyğunsuzluqların aşkar edilməsi özü-özlüyündə “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nı əhəmiyyətsiz və etibarsız etmir, bu şərtlə ki, idxal edilən ölkənin gömrük orqanları sözügedən sənədin təqdim edilmiş məhsullara uyğun gəldiyini müvafiq qaydada müəyyən etsin.
2. “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nda yazılış səhvləri kimi aşkar texniki səhvlər, əgər belə səhvlər sənəddəki bəyanatların düzgünlüyü ilə bağlı şübhə yaradacaq xarakterdə deyilsə, bu sənədin rədd edilməsinə səbəb olmamalıdır.
3. Müraciət edənin yazılı ərizəsinə əsasən edilmiş və səlahiyyətli şəxsin imza və möhürü ilə təsdiq edilmiş düzəlişlər istisna olmaqla, “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nda silmələrə, çatışmazlıqlara, icazəsiz düzəlişlərə yol verilmir. Sertifikatlar əsaslı səbəblər olduqda ləğv edilə bilər.

FƏSİL V

İNZİBATİ ƏMƏKDAŞLIQ TƏDBİRLƏRİ

Maddə 23

Qarşılıqlı yardım

1. Razılığa gələn Tərəflərin gömrük orqanları bir-birini “TR-AZ Mənşə Sertifikatı”nın verilməsi üçün müvafiq səlahiyyətli orqanlarda istifadə edilən möhürlərin nümunəvi təsvirləri və gömrük orqanlarının və ya həmin sertifikatları yoxlamağa məsul olan müvafiq səlahiyyətli orqanların ünvanları ilə təmin etməlidirlər.
2. Bu Əlavənin düzgün tətbiqini təmin etmək məqsədilə, Razılığa gələn Tərəflər səlahiyyətli gömrük orqanları və müvafiq səlahiyyətli orqanlar vasitəsilə mənşə sübutlarının həqiqiliyinin və bu sənədlərdə verilən məlumatların düzgünlüyünün yoxlanılmasında bir-birinə yardım etməlidirlər.

Maddə 24

Mənşə sübutlarının yoxlanılması

1. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın sonrakı yoxlanılmaları ixtiyari seçim əsasında və ya idxal edən ölkənin gömrük orqanlarının bu sənədlərin həqiqiliyi, aidiyyəti məhsulların mənşə ölkəsi və ya bu Əlavənin digər tələblərinin yerinə yetirilməsi ilə bağlı əsaslı şübhələri olduğu halda həyata keçirilir.
2. 1-ci bəndin müddəalarının tətbiqi üçün idxal edən ölkənin gömrük orqanları "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nı və hesab-fakturanı və ya bu sənədlərin surətini ixrac edən ölkənin gömrük və ya müvafiq səlahiyyətli orqanlarına, mümkün olduğu təqdirdə, sorğu səbəblərini qeyd etməklə geri qaytarmalıdır. "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nda verilmiş məlumatların səhv olmasını göstərən əldə olunmuş hər hansı sənəd və məlumatlar, yoxlama sorğusuna kömək məqsədilə ötürülməlidir.
3. Yoxlama ixrac edən ölkənin müvafiq səlahiyyətli orqanları tərəfindən həyata keçirilməlidir. Bu məqsədlə, onlar zəruri hesab edilən istənilən sübutu tələb etmək hüququna malik olmalıdırlar.
4. İdxal edən ölkənin gömrük orqanları yoxlamanın nəticələrini gözləyərkən aidiyyəti məhsullara tətbiq olunan preferensial tədbirləri təxirə salmaq qərarı verərsə, məhsulların zəruri hesab edilən ehtiyat tədbirlərinə tabe tutulmaqla buraxılması idxalatçıya təklif olunmalıdır.
5. Yoxlamayı tələb edən gömrük orqanları yoxlamanın nəticələri barədə mümkün qısa müddət ərzində məlumatlandırılmalıdır. Bu nəticələr sənədlərin həqiqi olub-olmadığını və aidiyyəti məhsulların Razılığa gələn Tərəflərdən biri mənşəli qəbul edilib-edilməyəcəyi və bu Əlavənin digər tələblərinin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini aşkar göstərməlidir.
Bu Əlavənin 7-ci maddəsinə uyğun olaraq kumulyasiya müddəaları tətbiq edildiyi halda cavab özündə istinad olunmuş sertifikat(lar)ın surət(lər)ini əhatə etməlidir.
6. Əsaslı şübhə hallarında yoxlama tələbinin göndərilməsi tarixindən on ay ərzində cavab alınmazsa və ya cavab sorğu edilən sənədin həqiqiliyini və ya məhsulların real mənşəyini müəyyən etmək üçün kifayət qədər məlumatı əks etdirməzsə, sorğu edən gömrük orqanları xüsusi hallar istisna olmaqla, güzəştlərin tətbiqindən imtina etməlidir.

Maddə 25

Mübahisələrin həlli

Yoxlamayı tələb edən gömrük orqanları və bu yoxlamayı həyata keçirmək üçün məsuliyyət daşıyan müvafiq səlahiyyətli orqanlar arasında 24-cü maddədə nəzərdə tutulmuş yoxlama prosedurları ilə əlaqədar həll edilə bilinməyən mübahisələr yarandığı halda və ya onlarda bu Əlavənin şərhinə bağlı sual yarandığı halda, bu mübahisələr və suallar Birgə Komitəyə ünvanlanmalıdır. Bütün hallarda idxalatçı ilə idxal edən ölkənin gömrük orqanları arasında yaranan mübahisələr sözügedən ölkənin qanunvericiliyinə əsasən həll edilməlidir.

Maddə 26

Cərimələr

İdxalçı ölkənin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq, məhsullar üçün preferensial tədbirlər əldə etmək məqsədilə özündə səhv məlumatlar əks etdirən sənəd tərtib edən və ya belə sənədin tərtib edilməsinə səbəb olan hər bir şəxsə cərimə tətbiq olunmalıdır.

Maddə 27

Sərbəst zonalar

1. Razılığa gələn Tərəflər "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" ilə ticarət edilən və daşınması zamanı onların ərazisində yerləşən sərbəst zonadan istifadə edən bütün məhsulların başqa mallarla əvəz edilməməsi və onların pisləşməsinin qarşısını almaq üçün nəzərdə tutulmuş adi əməliyyatlardan başqa işlənməyə məruz qalmamasını təmin etmək üçün lazımi tədbirləri görməlidir.
2. 1-ci bənddə əks olunan müddəalar istisna olaraq, Razılığa gələn Tərəf mənşəli mallar "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" ilə sərbəst zonaya idxal edilib burada emala və ya tədbirlərə məruz qalırsa, belə emal və ya tədbirlər bu Əlavənin müddəalarına uyğun olduğu halda ixracatçının tələbi ilə müvafiq səlahiyyətli orqanlar yeni "TR-AZ Mənşə Sertifikatı" verməlidirlər.

FƏSİL VI

YEKUN MÜDDƏALAR

Maddə 28

Gömrük və mənşə məsələləri üzrə Alt Komitə

Gömrük və mənşə məsələləri üzrə Alt Komitə, Birgə Komitə yanında ona vəzifələrinin yerinə yetirilməsində yardım etmək və mütəxəssislər arasında davamlı məlumat mübadiləsi və konsultasiya prosesini təmin etmək üçün yaradılır. Sözügedən Alt Komitə Razılığa gələn Tərəflərin gömrük və mənşə məsələləri üzrə səlahiyyətli mütəxəssislərindən təşkil olunur.

Maddə 29

Əlavə

Bu Əlavənin Qoşması onun ayrılmaz hissəsini təşkil edir.

Maddə 30

Tranzitdə və saxlanılda olan mallar

II Fəslin müddəalarına uyğun olan və bu Sazişin qüvvəyə mindiyi tarixdə daşınmaqda olan və ya Razılığa gələn Tərəfin ərazisində müvəqqəti saxlanılda, gömrük anbarlarında və ya sərbəst zonalarda saxlanılan mallar bu Sazişin qüvvəyə minməsi tarixindən dörd ay ərzində idxal edilən ölkənin gömrük orqanlarına sonradan tərtib

edilmiş "TR-AZ Mənşə Sertifikatı"nın və daşınmanın şərtlərini təsdiqləyən istənilən dəstəkləyici sübutları əks etdirən sənədlərin təqdim edilməsi şərtlə preferensial mənşəli məhsullar kimi qəbul edilə bilər.

Maddə 31
Dəyişikliklər

Bu Əlavənin müddəaları bu Sazişin 22-ci maddəsinə uyğun olaraq dəyişdirilə bilər.

"Malların preferensial mənşə qaydaları və inzibati əməkdaşlıq metodları haqqında Qaydalar"a əlavə

1. İxracatçı (adı, ünvanı, ölkəsi)		4. №			
2. Malalan (adı, ünvanı, ölkəsi)		MALIN MƏNŞƏYİ HAQQINDA SERTİFİKAT FORMA TR-AZ Verilmişdir _____ (ölkənin adı) Təqdim etmək üçün _____ (ölkənin adı)			
3. Nəqliyyat vasitəsi və hərəkət marşrutu (məlumdursa)					
6. № Malın sıra nömrəsi	7. Yer sayı və qablaşdırmanın növü	8. Malın təsviri və markalanma	9. Mənşə meyarı*	10. Brutto çəkisi və ya digər ölçü vahidi	11. Hesab - invoys nömrəsi və tarix

<p>12. Təsdiqetmə: Bununla, yerinə yetirilmiş yoxlamaya əsasən təsdiq edilir ki, ərizəçinin bəyannaməsi həqiqətə uyğundur.</p>	<p>13. Ərizəçinin bəyannaməsi</p> <p>Aşağıda imza edən bildirir ki, yuxarıda göstərilən məlumatlar həqiqətə uyğundur: bütün mallar</p> <p>_____</p> <p>(ölkənin adı)</p> <p>tam istehsal olunmuş və ya kifayət qədər emal edilmiş və onlar həmin mallar üçün müəyyən edilmiş mənşə tələblərinə cavab verir.</p>
<p>Yer və tarix, imza və möhür</p>	<p>Yer və tarix, imza</p>

*Aşağıdakı mənşə meyarlarından birinin göstərilməsini xahiş edirik:

- "P" Əgər mal 3-cü maddənin (a) bəndi və 4-cü maddəyə uyğun olaraq bir Tərəfdə tamamilə istehsal və ya əldə olunmuşdursa, "P" 9-cu xanada yerləşdirilməlidir.
- "C": Əgər mal bir Tərəfin 7-ci maddəyə uyğun olaraq xüsusi olaraq preferensial mənşəli materiallarından Tərəfdə istehsal olunmuşdursa, "C" 9-cu xanada yerləşdirilməlidir.
- "W": Əgər mal 5.1-ci maddənin istehsalda istifadə edilmiş üçüncü ölkə mənşəli materialların dəyərinin hazır məhsulun franko zavod qiymətinin 45%-dən artıq olmaması tələbinə cavab verirsə, "W" 9-cu xanada yerləşdirilməlidir.